

III RIIGIKOGU

2. istungjärk. **Protokoll nr. 15 (5).**

1926. a.

III Riigikogu koosolek 29. oktoobril 1926. a. kell 17.

Kokku on tulnud 97 Riigikogu liiget.

Valitsuse loosis: Riigivanem **J. Teemant**, sõjaminister **J. Soots**, välisminister **F. Akel**, siseminister **H. Laretei**, haridusminister **J. Lattik**, põllutöominister **O. Köster**, tööhoolekandeminister **O. Tief**, teedeminister **A. Kerem**, rahaminister **L. Sepp**, kaubandus-tööstusminister **K. Kornel**, siseministeeriumi peasekretär **E. Maddison**.

Päevakord:

1. O. Gustavson'i küsimine põllutöoministrile Vändra aleviku ehituskruuntide väljaandmisega viivitamise kohta.

2. O. Gustavson'i küsimine põllutöoministrile „kogukonna asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse“ ühtlase teostamise kohta kohtadel.

3. Vabariigi Valitsuse vastamine A. Schulbach'i küsimisele elukorterite ehituslaenu väljaandmise asjus.

4. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

5. Kaitsevæeosade ja -asutuste alla võetud ruumide üürinormide maksvuse pikendamise seadus — III lugemisel.

6. Kartuliteveo kontrolli seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

7. Prokuratuuri kohtuistungitest osavõtu muutmise seadus — II lugemisel.

8. Sorteerimispunktide riikliku laenu seadus — II lugemisel.

9. Läänemere geodeetilise konventsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel.

10. Tuletõrje seaduse muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel.

11. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadus — maakomisjoni ettepanek.

12. Linnavolikogude valimise seadus — omavalitsuse komisjoni ettepanek.

13. Väljaveotolli § 1. p. 1. muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Martna**.

Sekretäri kohal abisekretär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 17.10 min.

Juhataja **M. Martna**: Avan Riigikogu koosoleku. Päevakorra kohta sõna ei soovita. Loen päevakorra vastuvõetuks. Sõna on sekretäril teadaande korras.

1. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta.

Sekretär **J. Piiskar**: Juhatuse poolt on komisjonidesse antud järgmised seaduseelnõud:

1. Riigiasutuste koosseisude seaduseelnõu muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni;

2. Eesti ja Läti vahelise maksude sissenõudmise ja maksualuste kohta teadeteandmise konventsiooni kinnitamise seadus — väliskomisjoni;

3. Seadus Briti alamate õiguste kaitse kohta patentide ja kaubamärkide peale — üldkomisjoni.

4. Maaseaduse §§ 15., 20., 22. ja 23. muutmise seadus — maakomisjoni.

5. Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse muutmise seadus — sotsiaalkomisjoni.

2. O. Gustavson'i küsimine põllutöoministrile Vändra aleviku ehituskruuntide väljaandmisega viivitamise kohta ja põllutöoministri vastamine küsimisele.

O. Gustavson (stp) (loeb):

1. Mil põhjusel tühistati 1925. a. sügisel toimetatud Vändra aleviku ehituskruuntide väljaandmine ning võeti väljaantud krundid tagasi?

2. Kas ja millal kavatses põllutöoministeerium tähendatud ehituskruundid uuesti välja anda?

Põllutöominister **O. Köster**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. Gustavson'i küsimise peale, Vändra aleviku ehituskruuntide väljaandmisega viivitamise kohta, on mul järgmist vastata: Vana-Vändra asunduse planeerimisel 1921. aastal anti Vana-Vändra vallavalitsuse nõudmisel aleviku laiendamiseks planeeritud krunt nr. 2, suuruses 55,60 tiinu. Selle krundi peale sõlmiti rendi-

leping põllutööministeeriumi ja vallavalitsuse vahel, vältusega 1. V 22. kuni 30. IV 1928. Vallavalitsuse korraldusel on rendiaja kestel tähendatud krundist eraldatud ja rendile antud 16 ehituskrunti. Kuna aga ehituskruntide väljaandmine maa-ala planeerimata ja kindla kavata sündis, lõpetas põllutööministeerium kokku leppides vallavalitsusega 1925. aastal krunt nr. 2. kohta sõlmitud rendilepingu ja võttis maad oma valitsemisele. Samal aastal võeti põllutööministeeriumi poolt ette aleviku maade planeerimine. Planeerimisel muudeti kruntide piire tänavate ja kruntide piiride korraldamise eesmärgil, kuid kellelki ei ole maad ära võetud, mis valla poolt anti, ega krunte tuntavalt vähendatud, vaid kasutada edasi jäetud. (V a h e l h ü ü e O. G u s t a v s o n'i, stp poolt.) Põllutööministeeriumi andmed on niisugused.

Vana-Vändra aleviku ehituskruntide planeerimise kava seati kokku oktoobrikuul 1925. aastal ja kinnitati planeerimise peakomisjoni poolt 26. jaanuaril 1926. aastal. Renditingimused ehituskruntide kohta on kohaliku rendimääramise komisjoni poolt kindlaks määratud 19. veebruaril s. a. Et kruntidel puudusid kindlad piirimärgid ja talvel neid panna ei saanud, jäeti vabad krundid välja rentimata ja jäeti endiste pidajate, aleviku elanikkude kasutada üheks aastaks, arvates 1. maist 1926. Kuid jäeti kasutada hoonete ehitamise õigusega seni, kuni seaduslikus korras krundid kätte antakse. Krundid renditakse välja 1. maiks 1927. a. maksva määruse alusel ja juhtnööride kohaselt.

3. O. Gustavson'i küsimine põllutööministri rale „kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse” ühtlase teostamise kohta kohtadel ja põllutööministri vastamine küsimisele.

O. Gustavson (stp) (loeb):

1. Kas ja mida nimelt on põllutööministeerium teinud, et oma esitajaist esimeeste tegevust kohalikes korralduskomisjonides „kogukonna, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse” teostamisel ühtlustada?

2. Kui on, siis kas on teada, et korralduskomisjonide esimehed seadust ja selle teostamismäärust mitmet viisi tõlgitsevad?

3. Mis mõtleb põllutööminister seesuguste kõrvalekaldumiste lõpetamiseks ette võtta?

4. Miks viivitavad mitmed korralduskomisjonide esimehed komisjoni töödega peale hakkamast, seletades, et nad selleks ootavad ministeeriumilt eriettekirjutust?

5. Kas kavatseb põllutööministeerium selle

ettekirjutuse teha või muul teel töödega algamist kiirustada?

6. Kas ei karda põllutööminister, et korralduskomisjonide esimeeste suurte tegevusraioonide tõttu igasugused viivitused seaduse tähtajalise teostamise küsitavaks teevad?

Põllutööminister O. Köster: Kõiki rkl. Gustavson'i poolt esitatud küsimisi kokku võttes oleks mul järgmist vastata: kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse ühtlase teostamise kohta kohtadel tuleb tähendada, et põllutööministeerium on siin katsunud kõik teha, mis seadus temale peale paneb, ja mis selle elluviimiseks vajalik. Korralduskomisjonide esimeeste koosolekud on ära peetud tööde ühtlustamise ja instrukeerimise otstarbel, samuti on vastavad kirjalikud juhtnöörid antud. Peaks selge olema, et komisjoni liikmete poolt seaduse tõlgitsemine asja otsustamisel ja otsuste revideerimine ei kuulu põllutööministeeriumile administratiiv korras, vaid nende otsuste peale võivad asjaosalised seaduses ettenähtud korras edasi kaevata maakorralduse komisjonile, kus arutamine kohtupidamise korras sünnib. (V a h e l h ü ü e O. G u s t a v s o n'i, stp poolt.) Võib edasi kaevata. Põllutööministeerium oma administratiiv-võimuga ei saa vahele segada.

Kuna korralduskomisjon seaduse § 12. põhjal on õigustatud palvete otsustamist toimetama kuue kuu jooksul palve esitamise päevast arvates, siis on arusaamatu ja enneaegne oletus, et tööde käigus viivitus võiks tulla, sest seaduse nõuete järgi võis komisjonide tegevus alles septembrikuu esimesel poolal. Praegu on riigimaade ringkonnavalitsejad vastavate komisjonide esimehed nende raioonides asuvas valdades. Kui raioone väiksemaks teha, tuleb uusi ametnikke juurde võtta. Et aga seaduse täitmine normaal korras läheb, ei ole praegu vajadust ametnikkude arvu suurendada.

4. Vabariigi Valitsuse vastamine A. Schulbach'i küsimisele elukorterite ehituslaenu väljaandmise asjus.

Rahaminister L. Sepp: Väga austatud Riigikogu liikmed! 5. augustil 1926. a. võttis Riigikogu oma algatusel vastu elukorterite ja põllumajapidamishoonete ehitamiseks 10 miljonit marka. Valitsusel oli kavatsus anda seda maapangale, et maapanga läbi anda põllupidajatele eestkätt tööliste elukorterite ehitamiseks. Kuna Riigikogu teisel arvamisel oli, siis püüdis iga tahes rahaminister jälgida, et selgusele jõuda,

mis õieti Riigikogu selle summa määramisega kätte tahtis saada. Riigikogu stenogrammidest on näha, et eelnõu kaitsjad rkl. Oja ja rkl. Lehtman on tähendanud, et kui see summa eelarvesse jääb, siis on võimalik laenu anda neile, kellel kinnisvara ei ole ja kellel on ainult ehitusmaterjal kohale veetud; ja meil ei ole ainult eluasemekohad, meil on terve rida riigirentnikke. Rkl. härra Lehtman ütleb: „Ja tehakse veel 10 miljonit, mida oli võimalik anda neile, kellel maad omanduseks ei ole, see on riigirentnikkudele, kalameestele jne.“ Peab tähendama, et need väited ekslikud on. Selle uue ehituslaenu seaduse, kui ka valitsuse määruse järgi võib asunikkude ehituslaenust anda ka vanadele riigirentnikkudele. On laenu antud ka käsitöökohtade pidajatele, kellel väikesed kohad on. Selles ei ole mingit raskust olnud, ja seadus ei keela kaugeltki kõigile riigimaade saajatele laenu andmast, samuti eluasemekohtadele jne. Jäävad järele ainult eramaade rentnikud, aga neid ei ole siin eriti nimetatud. Ma ei tahaks uskuda, et eramaade rentnikkudele riik ilma omanikkude nõusolekuta tahaks laenu anda, siis kujuneks nii välja, et riigilaenu ehitatakse majad üles, ja maaomanik laseks nad järgmisel aastal jälle ära vedada. Maaomanikkudele aga erifondist hakata laenu andma ei ole mingit mõtet, kuna maapanu olemas on. Selle soovi täitmisel satuks rahaministeerium raskustesse, ja vist ei saa rahaministeerium neid küsimusi muidu lahendada, kui peab esinema lisaelarve korras Riigikogule nende summade saatuse otsustamiseks.

5. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

J u h a t a j a M.

M a r t n a: Sõna on korra kohta rkl. Jaakson'il.

J. Jaakson (rhv):

Austatud Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduseelnõu arutamisel II lugemisel

tehti mitmed ettepanekud, mis oma sisu poolest õige suure ulatusega. Minu arusaamise järgi on sarnane arutamise kord võimatu. Ei saa sarnaseid suure tähtsusega parandusi teha seaduse arutamise juures Riigikogu üldkoosolekul, vaid on tarvilik, et need parandused enne tingimata komisjonis läbi arutataks, vastasel korral võib tagajärjeks olla, et seadusetäitmine väga raskeks või koguni võimatuks muutub. Meil on üksikuid juhtumisi ette tulnud, et enne veel, kui on suudetud seadusetäitmisele asuda, on olnud tarvis seda parandada. Sarnased nähtused ei ole soovitatavad ja tulevad tingimata ära hoida. Kodukorra § 53. põhjal teen ettepaneku, anda

seaduseelnõu enne selle III lugemisele asumist maakomisjoni tagasi II lugemisel tehtud parandus-ettepanekute ulatuse ja tagajärgede läbiarutamiseks.

O. Gustavson (stp): Härra Jaakson on tähendanud, nagu oleksid käesoleva seaduse II lugemisel vastu võetud mitmed kaugeulatusega parandused, mida ei olla saadud kaaluda. Ma ei tea kahjuks, missuguseid parandusi härra Jaakson siin on mõelnud. Sest kõige kaugemale ulatava tähtsusega parandused — nimelt käesolev novell ise — on juba neli nädalat maakomisjonis arutamisel olnud. See peaks härra Jaakson'il teada olema. Kui aga härra Jaakson Baranin'i ettepanekut mõtleb, siis lükati see ju tagasi, ning pealegi oli, nagu aruandja tähendas, see ettepanek komisjonis arutamisel.

Härra Jaakson ei ole ettepanekut teinud, kuhu komisjoni käesolev seadus anda, kas üld- või maakomisjoni. Maakomisjonis oli seadus arutamisel. Sellepärast on selge, et maakomisjon praeguses koosseisus teisele seisukohale käesoleva seaduse suhtes tulla ei saa.

See parandus, mille tegi härra Vommm, mitte aruandjana, vaid Riigikogu liikmena, on väikese ulatusega. See ei käsita rohkem, kui mõndakümmend tiinu maad, mis on hiljem läinud linnade külge, linna maaalade laiendamise teel. (J. Tõnisson, rhv: See on laiaulatuslik küsimus!) Kui härra Tõnisson leiab, et peaksime korreksemalt ja mitte nõnda usiapäisa talitama, siis tuletaksin ma härra Tõnisson'ile meelde, kuidas rahvaerakond siis talitas, kui sama seadus oli arutamisel tänava suvel. Siis oli Teie rühma liige härra Kerem see, kes tuli ning tegi ettepaneku, mis ei olnud üheski komisjonis arutamisel olnud. See ettepanek ei tahtnud aga midagi muud, kui kõik kirikumõisad kõigi maade ning metsadega kirikutele tagasi anda. Siis leidis sama härra Tõnisson ja rahvaerakond, kes nüüd kurjustavad, et sarnane tee on väga vastuvõetav. Sarnane talitamisviis tuletab meelde hotentottide moraali. (Riigivanem J. Teemant: Kuidas võib nõndaviisi rääkida!) Seal maksab põhimõte: need parandused, mis on rahvaerakonna ja kristlaste meeltmööda, võib ilma komisjoni andmata vastu võtta, ükskõik millise ulatusega need ka ei oleks. Kui aga üks väikene ettepanek natukene riivab „edumeelse“ rahvaerakonna või kristliku rahvaerakonna „elulisi huvisid“, siis tuleb see parandus tingimata komisjoni anda. Ma arvan, et Vommm'i ettepanek sisult sedavõrd laiaulatuslik ei ole, et seaduseelnõu

tarvitsetaks sellepärast komisjoni tagasi anda. Pealegi — kui rkl. Vommi parandus vastu võetav ei ole, siis on ju võimalik seda III lugemisel tagasi lükata, ning asi tahe.

K. Virma (stp): (Naer.) Kodukorra § 54. juures on vanematekogu seletus, kus öeldakse, et kui kolmandal lugemisel aruandja või valitsuse esitaja leiab, et ettepanek või teisel lugemisel vastuvõetud paragrahv on vastolus vastuvõetud seaduse osa sisuga, siis talitatakse kodukorra § 52. ettenähtud korras. Kodukorra § 52. räägib, et võib üksikuid paragrahve komisjoni anda. Aga seaduseelnõu ei ole kunagi komisjoni tagasi antud. Järelikult... (Vahelhüüe paremalt poolt.) ... ehk Teie lubate, ma kohe lõpetan. Meil on sellel juhtumisel ettepanekutest harilikult üle saadud kõnekäänuga, et see ja see paragrahv ning järgmised antakse komisjoni tagasi.

J. Tõnisson (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Ei ole mõtet Riigikogu liikme... noh, ma ei tea, mis ta nimi nüüd on (näita b pahemale poole)... vaidlema hakata, sellepärast et siin on katsutud moraliseerides isiklikuks minna. Meie kõneleme siin kodukorras, mis tuleb käsitada sellepeale vaatamata, kes seda käsitamas on, et Riigikogu asjaajamise huvid kaitstud oleksid. Kodukorra § 53. on ette nähtud, et teise ja kolmanda lugemise vahel võidakse seaduseelnõu komisjoni anda. Kui rkl. Virma ette toob, et § 54. järgi võidakse valitsuse esitaja ettepanekul seaduseelnõu komisjoni anda, siis tähendab see seda, et kolmas lugemine on alanud. Meie teeme aga oma ettepaneku enne seaduseelnõu kolmandale lugemisele minekut. Nii ei sünni siia need seletused, nagu oleks kodukorra paragrahve teisiti tarvitatud, ja nüüd iseäralikudel motiividel esinetakse uute ettepanekutega. Kui kellelgi oli omalajal selgusetu rahvaerakondlase Kerem'i ettepanek, siis oleks võidud ettepanek teha, et seaduseelnõu oleks komisjoni antud. Seda aga tehtud ei ole, vaid siis oli asi „Luce clarius“, see on, selgem kui päike. Sellepärast arvan ma, et ei ole mingisugust põhjust asja isiklikuks pöörata. Igaüks teab, et siin tehakse meile ekspromto ettepanek, isegi linnade kohta maaseadust laiendada, kuna enne oldi seisukohale asutud, et maaseadus käib väljaspool linna piire seisvate maade kohta. Nüüd ulatuks see seadus linna piiridesse. Ja see arvatakse väikese tähtsusega asi olevat! Kui meie selle põhimõtte käest ära anname, siis ei tea meie, millega see asi lõpeb. Sellepärast on see väga kaugeleulatuv ettepanek ja seda tuleb kaaluda, enne

kui teda vastu võtma või tagasi lükkama hakatakse.

Juhataja **M. Martna**: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Virma'l.

K. Virma (stp): Juhataja ei taha sõna anda, et see olla korraküsimus. Aga mina ütlen, et see korraküsimus olla ei saa, sest küsimus on päevakorda võetud, ja komisjoni andmise küsimust enne otsustada ei saa, kui pealkirja arutamise kohta läbirääkimised on lõppenud. (A. Jürman, põl: Teil ei oleks õigust faktiliseks märkuseks sõna saada.) Korraküsimus see ei ole, nagu ma ütlesin, ja fakt on see, et juhataja ei taha sõna anda. (A. Jürman, põl: Härra juhataja, paluksin talitada § 67. põhjal.) Kodukorra § 53. põhjal peaks ettepanek tehtama, edasi lükata seaduseelnõu kolmas lugemine, aga niisugust ettepanekut ei ole esitatud, ja seega on seaduseelnõu kolmandale lugemisele võetud. (O. Gustavson, stp: See ei ole kodukord, vaid koodikord.— Riigivanem J. Teemant rkl. Gustavson'ile, stp: Kuidas võib nii öelda?! J. Tõnisson, rhv: See on temal nii kodune shargoon!)

Juhataja **M. Martna**: Rkl. Jaakson'ilt on järgmine ettepanek: „Kodukorra § 53. põhjal panen ette: enne III lugemisele asumist seaduseelnõu anda maakomisjoni II lugemisel tehtud parandus-ettepanekute ulatuse ja tagajärgede selgitamiseks.“ (Hulgalt vahelhüüded. — O. Gustavson, stp: Mis see endine esimees jampsib? — Vahelhüüe paremalt poolt: Härra Tõnisson, Gustavson hakkab lainetama! — O. Gustavson, stp: Ega Teie „Postimehe“ toimetuses ei ole! — J. Tõnisson, rhv: Noh, ega Teie sinna ei pääse!) Palun rahu! (Helistab.) Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Rkl. Jaakson'i ettepaneku poolt on 48 häält, vastu 40, seega on ettepanek vastu võetud. (O. Gustavson, stp: Sedelitega! — Naer.)

Rkl. Veiler'ilt on lisa-ettepanek tulnud, määrata maakomisjonile käesoleva seaduseelnõu läbiarutamiseks kolmepäevaline tähtaeg. (J. Tõnisson, rhv: Päästke, mis päästa on!) (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 39 häält, vastu — 49, seega on ettepanek tagasi lükatud.

6. Kaitseväeosa- Omavalitsuse komisjoni aruandja **de ja -asutuste** alla võetud **ruumide üüri-** **normide maks-** **vuse pikenda-** **mise seadus —** **III lugemisel.** **O. Liigand** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Kaitseväeosade ja -asutuste alla võetud ruumide üüri- ja maksuvuse pikendamise seadus.

Kaitseväeosade ja -asutuste alla võetud ruumide üüri- ja maksuvuse pikendamise seadusele („R. T.“ nr. 108 — 1923. a.) juurdelisatud üüritabeli maksvus pikendatakse 1928. aasta 31. märtsini.

Juhataja **M. Martna:** Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

7. Kartuliteveo Rahaasjanduse komisjoni aruandja **se muutmise** **J. Lehtman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Kartuliteveo kontrolli seaduse muutmise seadus.

„Kartuliteveo kontrolli seaduse“ („Riigi Teataja“ nr. 12 — 1926. a. sead. nr. 15) § 6. kaotab maksvuse.

Juhataja **M. Martna:** Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

8. Prokuratuuri Üldkomisjoni aruandja **kohtuistungit** **andja J. Jaakson** **osavõtu muut-** **mise seadus —** **II lugemisel.** **eraldi hääletami-** **sel võetakse vastu** **nähtava enamuse-** **ga seaduseelnõu** **pealkiri, I, II** **ja III osa.**

Prokuratuuri kohtuistungitest osavõtu muutmise seadus.

I.

Kohtute asutamise seaduse § 58 pannakse maksma järgmiselt:

§ 58. Rahukogu kui teise astme kohtu istungitest võib prokuratuuri esitaja oma äranägemise järgi osa võtta asjade kohta arvamise avaldamiseks krim. ja tsiv. kohtup. sead. ettenähtud alustel. Samuti võib prokuratuuri esitaja oma äranägemise järgi osa võtta ka rahukogu korraldavatest koosolekutest.

II.

Kriminaal kohtupidamise seaduse § 166 pannakse maksma järgmiselt:

§ 166. Prokuratuuri esitaja osavõtmise korral annab ta enne kohtuotsuse tegemist seletust kogutud tõenduste kohta, saadab asja kohta käivatele seadustele, ja avaldab arvamist nende käsitamise kohta käesolevas asjas; kuid pärast seda antakse viimane sõna alati süüalusele või tema volinikule.

III.

Tsiviil kohtupidamise seaduse §§ 343, 804 ja 1911 pannakse maksma järgmiselt:

§ 343. Prokuratuuri esitaja võib oma äranägemise järgi arvamist avaldada järgmistel juhtumustel:

1) vaidlusküsimustes alluvuse kohta kohtu- ja valitsusasutuste vahel;

2) vaidlustes dokumentide võltsimise kohta ja üldse juhtumustel, kui tsiviilasjas asjaolud selguvad, mille arutamine kuulub kriminaal kohtule;

3) abielu asjus ja asjus sündimise seaduslikkuse kohta, kui kostjat ei ole, ja

4) kahjutasu nõudmisasjus riigi- ja omavalitsuse teenijate vastu.

§ 804. Pärast asja ettekandmist ja § 343. ettenähtud tingimused ning juhtumustel prokuratori arvamise ärakuulamist teeb Riigikohus otsuse.

§ 1911. Adopteerimise ja adopteerimisest loobumise asjade arutamisest võib prokuratuuri esitaja oma äranägemise järgi osa võtta.

9. Sorteerimis- Rahaasjanduse komisjoni aruandja **punktide riik-** **liku laenu seadus — II luge-** **misel.** **A. Jürman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, §§ 1 ja 2.

Sorteerimispunktide riikliku laenu seadus.

§ 1. Põllutöoministeeriumile riigi 1926./27. a. eelarves (operatsiooni fondid § 6) määratud krediit mk. 5.000.000.— kui ka edaspidi riigi eelarves selleks määratavad summad tarvitatakse laenu andmiseks ühistegeliste ühingu- ning nende liitudele, kui ka põllumajan-

duslikkudele seltsidele vilja sorteerimispunktide asutamiseks ja selleks tarvilikkude sisseadete muretsemiseks.

§ 2. Vabariigi Valitsusel on õigus anda määrusi laenude väljaandmise korra, nõutavate kindlustuste, protsentide määra ja laenude kestvuse kohta.

10. Läänemere geodeetilise konventsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel. Väliskomisjoni aruandja **J. Laidoner** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduse eelnõu pealkiri, §§ 1. ja 2.

Läänemere geodeetilise konventsiooni kinnitamise seadus.

§ 1. Läänemere geodeetiline konventsioon, mis sõlmitud Eesti, Saksamaa, Taani, Soome, Läti, Leedu, Poola ja Rootsi vahel Helsingis, 31. detsembril 1925. a., tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Konventsiooni prantsus- ja saksakeelne algtekstid ja eestikeelne tõlge avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

11. Tuletõrje seaduse muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel. Omavalitsuse komisjoni aruandja **M. Juhkam** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduse eelnõu pealkiri, sissejuhata osa ühes § 3., § 4. ja § 6.

Tuletõrje seaduse muutmise ja täiendamise seadus.

Tuletõrje seaduse („Riigi Teataja“ nr. 72/73 — 1924. a.) §§ 3, 4, 6, 9, 11, 21 ja 24 muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

§ 3. Omavalitsuse tuletõrje asutatakse tarviduse järele ühe või mitme omavalitsuse piirkonna jaoks. Viimasel juhtumisel määrab tuletõrje ringkonna piirid kindlaks siseminister vastavate linna ja maakonna omavalitsuste ettepanekul. Tuletõrje ülevõlpidamise kulud kaetakse vastavate omavalitsuste eelarvete järele.

Omavalitsuse tuletõrje asutamine on linnale, alevile või vallale sunduslik, kui neis ei ole vabatahtlikku tuletõrje ühingut.

§ 4. Oma tuletõrje ringkonnas omavalitsuse tuletõrje ülevõlpidamiseks, vabatahtlikkude tuletõrje ühingute toetamiseks ja tulekahju kustutamiseks ühenduses olevate kulude katmiseks, mis käesolevas seaduses ette nähtud,

määravad iga aasta linna ja alevi omavalitsused vähemalt $\frac{1}{2}\%$, maakonna ja valla omavalitsused vähemalt $\frac{1}{4}\%$ oma kulude eelarvest.

§ 6. Vabatahtlikud tuletõrje ühingud tegevsevad seaduslikus korras registreeritud põhikirja järele, mis normaalpõhikirja nõuetele vastavalt kokku seatud peab olema. Asutatava ühingu registreerimiseks on tarvilik kohaliku omavalitsuse esituskogu nõusolek. Normaalpõhikirja kinnitab siseminister, ära kuulates linna ning maakonna omavalitsuste, samuti ka tuletõrje ühingute liidu arvamist, kui seesugune liit olemas.

Aruandja **M. Juhkam** (loeb:)

§ 9. Kui omavalitsuse piirkonnas mitu tuletõrje ühingut või komandot tegetsemas, siis alluvad nemad tulekahjude juures ning ühistel õppustel ja proovidel ühisele kohaliku omavalitsuse poolt kinnitatud juhatajale või tema asemikule.

Ühise tuletõrje juhataja kandidaadid valitakse tuletõrje komandode või komandode volinikkude ühisel koosolekul.

Komandode volinikud valitakse proportsionaalselt komandode koosseisule.

K. Virma (stp): Vabariigi Valitsuse seletuskirjast, mida ka pooldab komisjon, loeme, et § 9. parandus on sisuline. Paranduse sisu seista selles, et kandidaat pannakse kinnitamiseks ette omavalitsusele, kuid selle kandidaadi valimise kord ei olevat kindel. Ja tõepoolest, praegumaks va seaduse II lõige on muudetud II ja III lõikeks, ja on katsutud valimise korda tabada. Pean meelde tuletama Riigikogu liikmetele, et tuletõrje seadus on Riigikogudes — nii peaksime ütleva — väga laias ulatuses arutamisel olnud. Juba I Riigikogu ajal käis seaduseelnõu kahes komisjonis. II Riigikogus oli seaduseelnõu samuti kahes komisjonis, ja sellepärast ei saa öelda, et see seadus oleks kiires korras läbi arutatud ja maksma pandud. § 9. selles seaduses on just üks niisugune paragrahv, mis Riigikogu komisjonides ja Riigikogus on suuremat arutamist nõudnud. Sellejuures võib isegi meelde tuletada praeguse aruandja sõnu II Riigikogus, kus ta samuti tuletõrje seaduse aruandja oli, kus ta ütles, et seda seadust on juba tüütuseni arutatud. Ja kui see nii on, siis on üksikuid küsimusi sellejuures väga põhjalikult arutatud. Juba II Riigikogus juhiti tähelepanu sellele, et kui omavalitsuse piirides on mitu tuletõrje ühingut, siis ühise juhataja valimine teatud hõõrumisi võib ette tuua üksikute ühingute vahel selles mõttes, et üksikud tahavad omale erilisi eesõigusi saada. Selles mõttes

tuleb ka siin asja nõnda korraldada, et kui on mitu tuletorje ühingut, siis peaksid kõigil nendel ühingutel ühise juhataja valimisel võimalikult ühesugused õigused olema. Võtame näiteks Tallinna: siin on riiklik tuletorje komando, omavalitsuse oma, vabatahtlikkude seltsi, üksikute tehaste omad jne. Siin tõuseb kohe küsimus, kes on see isik, kes sel korral, kui tuli lahti puhkeb, peaks üldine juhataja olema. Meie ei saa tänapäev enam tuletorjet linnades omale niisugusena ette kujutada, nagu vanasti, kus olid käsi-tulekustutamise abinõud, kus oli suur hulk veepumpajaid tarvis, vaid nüüd tehakse seda mehaaniliselt, masinatega, ja missugune masinatekomando võib palju väiksem olla, kui omalajal pumpajatekomando oli. Kui vaatame komisjoni ettepanekut selle kohta, kuidas üldjuhatajaid valida, siis näeme, et ettepanek soovib anda komandodele üldproportsionaalse valimisõiguse. Aga kas niisuguse proportsionaalse õiguse juures tarvitseb üks komando hoolida sellest, et teises komandos, kus näiteks tehnilised abinõud väga head ja selle tõttu võib olla komando väiksem on, ja muuseas, et selle komando eesotsas on asjatundja isik, niipalju valijaid ei ole välja panna, kui temal — esimesel. Kas siis need, kus rohkem inimesi on, kas need tarvitsevad seda soovi, et asjatundja isik saaks üldjuhatajaks valitud; kas need komandod ei ole võib olla teatud suhtumises oma komando ülemusega ja tahaksid teda sinna soovitada. Ja nii meie Tallinnas seda tegelikult näemegi. Siin on ammu juba vastolud sellel alal olemas. Käesolevas paragrahvis ettenähtud kord üldjuhataja saamiseks lahendust ei anna, ja sellega rahu majasse ei tooda. Sellepärast ei ole otstarbekohane seda paragrahvi komisjoni poolt esitatud kujul vastu võtta; parem oleks paragrahv endisel kujul alles jätta. Aga ka vana paragrahvi juures on teatud arusaamatused olemas. Nimelt on seal öeldud, et kui omavalitsuse piirkonnas mitu tuletorjute ühingut või komandot tegutsemas, siis alluvad nad tulekahju juures ühisele kohaliku omavalitsuse poolt valitud juhatajale või tema asemikule. Nüüd on tõusnud küsimus, mis on siis kohaliku omavalitsuse all mõeldud. Ka see küsimus oli tuletorje seaduse andmisel arutamisel ja seda on ikka nõnda seletatud, et kui on lihtsalt omavalitsus öeldud, siis tuleb siin mõista ka esituskogu. Tegelikult on aga asjast nii üle saadud, et ainult omavalitsuse valitsused on siin tegutsenud ja esitukogudele ei ole neid küsimusi esitatud. Et siin teatud hõõrumised käimas, siis oleks parem, kui üldjuhatajaid mitte linnavõi maakonnavalitsus ei kinnita, vaid et need juhatajad ja ka nende asemikud omavalitsuse esituskogu poolt valitakse. Tuletorje üld-

juhataja ja tema asemiku kandidaadid esitatakse samas korras, nagu see praeguses seaduses maksev on. Siis ei oleks praeguses korras muud muutunud, kui ainult see, et linnavalitsus ei kinnita esitatud kandidaati, vaid volikogu — või nõukogu — valib üldjuhataja ja tema asemiku kandidaatide hulgast, keda komandod või ühingud soovivad. Selle soovitamise teostamine olgu vaba. Komandod võivad omavahel kokku leppida või mitte kokku leppida, esitada kas ühe või mitu kandidaati, — kõik see peaks neile lubatud olema.

Seda arvesse võttes teen ettepaneku, vastu võtta praegumaksvas paragrahvis parandus, millega „kohaliku omavalitsuse“ asemel oleks öeldud „kohaliku omavalitsuse esituskogu“, ja „kinnitamise“ asemel oleks sõna „valitud“, ja et peale juhataja ka asemik valitaks kohaliku omavalitsuse esituskogu poolt. Need oleksid kõik need muudatused, kuna kandidaatide esitamine jääks endiseks.

Siis võiks veel paar sõna öelda selle kohta, mis praegu uues paragrahvis veel lisana on sisse võetud, nimelt et see üldjuhataja peaks juhataja ühistel õppustel ja proovidel. See ei ole ka selge, mis niisuguse märkuse või lisanduse tagajärg võiks olla. Nagu ma tuletorje liidu üksikute tegelastega olen mõtteid vahetanud, on seal arvamine, et kui paragrahvi jääb see lause, siis võib see üldine juhataja üksikuid komandosid ka käsutada õppustele või proovidele, ja missuguses ulatuses see mõjuks üksikute komandode peale, see ei ole selge. Näiteks, kui meie võtame riikliku tuletorje, ütleme Tallinna sadamas, siis seal minu teada on nendele inimestele peale pandud kohustus, mitte ainult tuletorje asju ajada, vaid neil on ka muid kohustusi. Samuti teame meie, et vabrikutes ja üksikutes tehastes on tuletorje komandode peal ka muid kohustusi. Sel ajal, kui ei ole tulekaitse teostamist, tehakse muud tööd. Kui nüüd peaks hakkama selle lisanduse põhjal õppustele ja proovidele kutsumine niisugune olema, mis üksikutele komandodele raskusi teeb, siis ei näe see seadus praegusel kujul tarvilikke lahendusviise ette. Sellepärast ei tarvitseks need sõnad siin olla, vaid see õppustele kutsumine sündigu kokkuleppe alusel. Ja kokkuleppeks ei ole paragrahvi arvi dust. Sellest välja minnes teen ettepaneku, paragrahv 3. vastu võtta nende parandustega, mis ma juba ette kandsin.

Siseministeeriumi peasekretär **E. Maddison**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Virma poolt tehtud ettepanek mingisuguseid parandusi maksvas seaduses ei too. Maksvas seaduses on öeldud „kohaliku omavalitsus“, nüüd tehakse ettepanek,

et selle asemel võtta „esituskogu“. Selleajani oleme mõelnud omavalitsuste all esituskogusid. Kui kõneldakse kohalikust omavalitsusest, siis on mõeldud selle all esituskogu. (V a h e l h ü ü e K. V i r m a s t p, p o o l t.) Noh, rkl. härra Virma teab seda ehk paremini, sest tema on linnavolikogu liige. Nii et rkl. härra Virma poolt tehtud ettepanek ei ole järelikult midagi muud, kui maksva paragrahvi teine redaktsioon.

Mis puutub valitsuse poolt esitatud paragrahvi, siis on temal igatahes teatavad põhjused ja teatud alus. See paragrahv on tuletõrje liidu ettepanek, ja tuletõrje liitu kuuluvad enamasti kõik ühingud, ja kui need sarnase ettepaneku teevad, siis järelikult olid selleks ka teatavad põhjused, ja neid põhjusi oli just Tallinnas. Igatahes tuletõrje liit on vastava ettepaneku teinud ja leidnud, et see kõige otstarbekohasem tee kõigi hõorumiste kõrvaldamiseks on.

Mis puutub proovidesse, siis igatahes on tarvis, et see üldine juhataja ka neid juhata da võiks. Sest tuletõrje seaduse põhjal on siseministrile õigus antud juhtnõore maksma panna, kus on ette nähtud proovid, ja seal ei ole ette nähtud, kes neid juhatab. Järelikult peaks seadus ette nägema, et mitte ainult tulekahju kordadel, vaid ka proovidel üldine juhataja komandosid juhataks.

K. Virma (stp): Mina teen ainult paar märkust. Kui küsimus niisugusel pinnal on, nagu ministeeriumi esitaja siin seletas, nimelt et tema arvates omavalitsuste all tuleb esituskogu mõista täies ulatuses, siis meie arvamistes lahkuminekuid ei ole. Kuid mina küsisin veel täna üksikute arvamist ja seal selgus, et ollakse teistsugusel arvamisel. Ja juba sellepärast, et arvamised lahku lähevad, oleks tarvis täpselt ära öelda, mida tahetakse. Sest kuigi meie ministeeriumi esitajaga ühel arvamisel oleme, mõistetakse seda kohtade peal teistmoodi, saadakse sellest teistmoodi aru ja tehakse teistmoodi järeldusi. Ministeeriumil peaks see ka teada olema, et kohtadel teistmoodi tehakse, ja juba sellepärast on minu parandus sisuline; parandus tahab arusaamatusi ära hoida. Teisest küljest nõuab minu ettepanek veel, et ka asemik tuleb kindlaks määrata. Seega on minu ettepanek täiesti sisuline.

Juhataja M. Martna: Aruandja lõpusõna ei tarvita. Rkl. Virma'lt on ettepanek, § 9. vastu võtta järgmisel kujul: „Kui omavalitsuse piirkonnas on mitu tuletõrje ühingut või komandot tegutsemas, siis alluvad nad tulekahju juures ühisele kohaliku omavalitsuse esi-

tuskogu poolt valitud juhatajale või tema asemikule.

Ühise tuletõrje juhataja ja tema asemiku kandidaadid esitatakse kohalikkude tuletõrje ühingute või komandode poolt.“

Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 9 vastu võetud rkl. Virma poolt esitatud kujul.

Aruandja **M. Juhkam** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 11 ja 21.

§ 11. Vabatahtlikud tuletõrje ühingud võivad liituda ühingute, seltside ja nende liitude registreerimise seaduses ettenähtud korras.

Tuletõrje ühingute liitude liikmeks võib võtta ka omavalitsusi ja riiklikke ettevõtteid, kes juriidiliselt ja rahaliselt iseseisvad.

§ 21. Tulekahjust päästetud varanduste kaitsmine on tuletõrjele kohuslik kuni tulekahju likvideerimiseni.

Aruandja **M. Juhkam** (loeb):

§ 24. Tuletõrjesse puutuvais asjus on vabatahtlikkude tuletõrje ühingute kirjavahetus ametiasutustega kantselei- ja tempelmaksust vaba.

Tuletõrje organisatsioonidele tarvitamiseks väljamaalt tellitud autod ja teised abinõud on tollimaksust vabad.

Tuletõrje organisatsioonid kuuluvad heategevate organisatsioonide hulka.

K. Virma (stp): Teen ettepaneku, käesoleva paragrahvi teine lõige täiendada selles mõttes, et teatav kontroll sisse viia selle kohta, kuidas väljamaalt tellitud asju peaks tellitama. Minul on teada juhtumisi, et on tulekaitse tarbeks näiteks kummeeritud voolikuid väljamaalt tellitud, mis mitmekordselt kallimad maksma tulevad, kuid mille juures ütlevad asjatundjad, et meie sisemaal tehtud voolikud paremad — igatahes täiesti head ja küllaldased on. Ka on ette tulnud juhtumisi, et on tellitud sarnaseid pritse ja abinõusid, mis päris otstarbekohased ei ole, ja on neid tellitud nimelt väljamaalt. Et sellele asjale väikest kontrolli juurde tuua, selleks on lihtne abinõu vahest see, kui käesoleva paragrahvi teise lõike juurde, mis ütleb järgmist: „Tuletõrje organisatsioonidele tarvitamiseks väljamaalt tellitud autod ja teised abinõud on tollimaksust vabad,“ — kui sellele juurde panna järgmine lisandus: „kui tellimiseks on saadud tuletõrje ühingute liidu nõusolek enne tellimise andmist, või kui seesugust liitu ei ole olemas, siis selle asemel rahaministri nõusolek.“

Kontroleerigu tuletõrje liit neid asju, mis väljamaalt tellitakse, ja kui on nõusolek selleks, siis olgu nad tollimaksust vabad. Tahetakse aga jonnida ja seda mitte teha, siis maksetagu vähemalt tolliraha ära.

Juhataja M. Martna: Aruandja lõpuse sõna ei tarvita. Rkl. Virma'lt on ettepanek, § 24. teise lõike täienduseks võtta: „kui tellimiseks on saadud tuletõrje ühingute liidu nõusolek enne tellimise andmist, või kui seesugust liitu ei ole olemas, siis selle asemel rahaministri nõusolek“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Panen § 24. ühes vastuvõetud täiendusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 24 ühes täiendusega vastu võetud.

12. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Maakomisjoni aruandja **A. Schulbach:** Käesoleva seaduseelnõu kaks esimest lõiget, mis komisjoni enamuse poolt on vastu võetud, toovad maksvasse seadusesse ainult ühe tähtsa paranduse. Nimelt on praeguses seaduses ette nähtud, et ühel isikul võib olla põliseks tarvitamiseks või omanduseks selle seaduse § 1-es tähendatud kõlbulikkude maad kuni 75 hektaari. Uus seaduseelnõu vähendab seda määra 50 hektaari peale. Selle paranduse läbi viimiseks olid komisjonil järgmised motiivid.

Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse § 3. näeb ette, et riiklikult maatagavarast antakse põliseks tarvitamiseks või omanduseks ühele isikule ainult üks maa-koht. Kuid et riigimaade põlistel tarvitajatel kõik õigused on, mis selles seaduses ette nähtud, siis on nendel võimalik ka maa-kohti üksteisele edasi anda, peasjalikult müüa, ja sellepärast võivad üksiku isiku kätte koonduda riigimaa tagavarast saadud maadest suuremad maa-alad kuni 75 hektaarini. Maakomisjon leidis, et see soovitatav ei ole ja et see maa-puudust süvendab, kui üksikute isikute kätte niisured maa-alad koonduvad. Komisjon leidis, et isikutel, kes meil maksvate normide järgi isegi normaaltalu ülemmäära suurusel maad on saanud, veel võimalus on üksikuid asunikukohti juurde osta ja oma maakoha sisse ära sulatada. Seda nähtust ei pidanud komisjon soovitatavaks ja võttis sellepärast maa-ala määra, milleni on võimalik koondada ühe isiku kätte saadud maid, vastu 50 hektaari suurus. See on kõige tähtsam muudatus selles seaduses.

Peale selle on seaduseelnõusse veel vastu võetud kolmas lõige, kuid mitte komisjoni enamuse poolt, vaid pooled olid selle poolt ja pooled vastu, seega on lõige vastu võetud variandina. See kolmas lõige võeti sisse sellepärast, et üks osa komisjoni liikmetest leidis, et praegumaksval kujul meie seadused ei kindlusta küllalt nende riigirentnikkude huviseid, kellele praegu maad käes on üle 50 hektaari. Neile andis praegumaksev seadus õiguse, saada seni kasutadaolevaid maid endises suuruses ja endistes piirides ainult siis, kui need on juba planeeritud ja kätte antud. Kui nad aga veel planeerimata, siis on võimalik, et põllutöoministerium need ümber planeerib ja nende suurust vähendab. Et seda ära hoida, pidas pool komisjoni liikmetest tarvilikuks III lõike sisse võtta. Kuid ühtlasi tunnistas osa komisjoni liikmetest ja samuti ka ministerruumi esitaja, et on palju niisuguseid juhtumisi, kus praeguolevates piirides ja suuruses riigirentnikkudele neid talusid kätte anda ei saa. Need on juhtumised, kui riigi renditalud on lapitalud ja tuleb neid krunti ajada: kui selle talu kruntiajamise juures paremat maad tuleb vastu anda, siis tuleb seda kõrgema väärtusega maad loomulikult vähem anda. Teiseks, kui talumaa peal on pospikohake, siis ei saa seda talumaa sisse planeerida, vaid tuleb see popsikoht eraldada. Nii on see III lõige kaunis lahtisel kujul sisse võetud, kui teatav sooviavaldus, et põllutöoministerium kätte annaks renditalud senises suuruses, aga näeb ühtlasi ette, et kui see võimalik ei peaks olema, siis on ministerruumil õigus neid ka vähendada. Teine osa komisjoni liikmetest vaidles selle vastu ja arvas, et kui seaduseelnõus on teatav nõudmine, siis peab see olema kategooriline, aga mitte sooviavalduse kujuline. Nagu ma juba ütlesin, läksid hääled selles mõttes pooleks, ja sellepärast on Riigikogul endal võimalus seda otsustada.

Teen ettepaneku, see seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja M. Martna: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

13. Linnavolikogude valimise seadus — I lugemisel.

Omaavalitsuse komisjoni aruandja **J. Klesment:** Uue Riigikogu valimise ja rahvahääletamise seaduse vastuvõtmisega tekkis tarvidus kooskõlastada selle seadusega ka omaavalitsuste valimise seadusi. Vabariigi Valitsus esitas Riigikogule vastuvõtmiseks praegumaksval linnavolikogude seaduse muutmise seaduse, kuhu ainult need paragrahvid

sisse olid võetud, mis muutmisele pidid tulema. Riigikogu omavalitsuse komisjon küsimust kaaludes leidis, et meil linnavolikogude valimise kohta maksmas on tervelt neli seadust, ja kui uus muutmise seadus veel juurde oleks tulnud, siis 5 seadust. Komisjon tuli arvamisele, et nii mitmete seaduste käsitlemine sarnases asjas, nagu seda on valimised, võib raskusi tekitada kohtadel, nii omavalitsuse asutustele kui ka kodanikkudele. Sellepärast otsustas komisjon välja töötada linnavolikogude valimise seaduse terves ulatuses, võttes temasse kõik paragrahvid senistest seadustest, mis pärast parandusi maksuma oleksid jäänud.

Peale tehniliste paranduste, või õieti kooskõlastamise paragrahvide, on esitatud eelnõus veel mõned teised paragrahvid, mis praegumaksvat seadust muudavad. Tähtsamaks nendest võiks nimetada linnavolinikkude arvu kohta käivat paragrahvi. Nimelt oli senimaksvas seaduses linnavolinikkude arv otsekohe kindlaks määratud iga linna kohta. Need arvud olid juhuslikud ja sellepärast otsustas komisjon linnavolinikkude arvu suhtuvaks teha linnaelanikkude arvuga. Siis on volinikkude väljaarvamise viisis teatav lahkumine maksvast linnavolikogude valimise seadusest, kui ka Riigikogu valimise seadusest. Riigikogu valimise seaduses tarvitatakse Riigikogu liikmete kohtade väljaarvamise juures Belgia süsteemi. Siin arvati paremaks lihtsama süsteemi, nimelt Hagenbach-Bischoff'i süsteemi juurde minna, mis praegu ka Norras tarvitamisel.

Üheks tähtsamaks paranduseks oleks veel passiivse valimisõiguse küsimus. Komisjonis vaieldi selle üle, kuid siiski komisjoni enamus ühines Vabariigi Valitsuse seisukohaga, et passiivne valimisõigus peaks olema ainult neil kodanikkudel, kes vastava linna hääleõiguslike kodanikkude nimekirja sisse on kantud. Need oleksid tähtsamad lahkuminekid maksvast linnavolikogude valimise seadusest. Ümberkirjutamise juures on eelnõusse mõned vead sisse juhtunud, mida II lugemisel parandada võib. Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

O. Kask (töer): Väga austatud härrad Riigikogu liikmed! Käesolev seaduseelnõu on väga kiire iseloomuga ja sellepärast tuleb loota, et ta õige pea vastuvõtmist leiab. Tuleb ainult tõsiselt kahetsust avaldada, et meil valimise seadusi ikka viimasel minutil esitatakse. Omavalitsuste kogude volitused lõpevad 1. jaanuaril 1927. a., ja nüüd viimasel minutil peab muutma ja täiendama seadust, mis tingimata varem oleks pidanud sündima, et kodanikud saaksid süveneda muudatusesse, mis uus seadus toob.

Ma loodan, et ka teised valimise seadused, mis praegu osalt veel valitsuse poolt esitamata, kiires korras Riigikogusse tulevad ja vastuvõtmist leiavad.

Käesolev seaduseelnõu sisaldab üksikuid puudusi, ja tööerakonna rühmal on au II lugemisel parandus-ettepanekuid esitada.

K. Virma (stp): Käesolev seaduseelnõu on teatud viisil tehniline eelnõu. Aga siin tuleks Riigikogu liikmetel tõsiselt järele mõelda II lugemiseks küsimuste kohta, milles parandusi on tarvis teha ja milles on kindel seisukoht tarvis võtta. Nimelt on käesolevas seaduseelnõus öeldud, et linnades võtavad valimistest osa aktiivse hääleõigusega mitte ainult need kodanikud, kes linna piirides asuvad, vaid ka need, kel seal amet või varandus on. Kui meie näiteks Tallinna linna mõõdame selle mõõdupuuga, siis peaks ütlema, et Nõmme alevi elanikud peaaegu kõik tuleksid Tallinna linnavalimistest osa võtma, sest enamasti kõigil Nõmme elanikkudel on Tallinnas kas amet või varandus; üle poole vähemalt tuleks Nõmmelt Tallinna valima. Ja mina küsiks, kuidas valijate nimekirju korras saab hoida. Tuleb välja, et Tallinna linnavalimistel näiteks esineksid need nimekirjad, mis Tallinnas peetakse, pluss need, mis Nõmmel. See teeks asja väga kirjuks. Teisest küljest peaks püüdma selle poole, et hääleõiguslike kodanikkude nimekirjad niimoodi peetaks, et iga kodanik ainult ühes nimekirjas oleks kirjas ja ainult ühes kohas valimistest osa võtaks. Niisugust püüdmist peaks pooldatama, et kodanikud mitmes kohas hääleõiguslike kodanikkude nimekirjas ei oleks. See kord aga, mis käesolevas seaduses ette nähtud, tõukab sinna poole, et võib mitmes nimekirjas olla, et Nõmmel asuv kodanik võib olla Nõmme alevi kodanikkude nimekirjas ja ka Tallinnas. See kord ei ole õige. Teisest küljest tuleks aga passiivse valimisõiguse asjus järele mõelda ja II lugemisel seisukoht võtta. Käesolev seadus tahab passiivset hääleõigust piirata. Nimelt tahab ta seda, et ainult neid, kes linna piirides elavad, tohib valida. See kord ja viis on meil uus, ja see kitsendus ei tohiks küll otstarbekohane olla. Ei tohiks keelata kodanikkudele oma esitajaid valida sealt, kust nad seda tahavad ja heaks arvavad. Kellelegi ei ole keelatud, et ta oma advokaadi võib valida sealt, kust ta tahab, mispärast peaks siis linna-kodanikul keelatud olema seda inimest, keda tema oma paremaks kasudekaitsjaks peab, volikogusse saata. Selle üle tuleks Riigikogu liikmetel järele mõelda, et II lugemisel vastavate paranduste puhul kergem oleks seisukohta võtta. Nende küsimuste pärast ei tar-

vitse eelnõu komisjoni tagasi anda, pidades eriti silmas, et küsimus kiire on, nagu seda ka eelkõneleja toonitas.

Juhataja **M. Martna**: Aruandja lõpu sõna ei tarvita. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

14. Väljaveotolli § 1. p. 1. muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Lehtman**: Väljaveotolli § 1. p. 1. muutmise seadus käsitab kartulite tolle. Siiamaani oli kartulitel toll, nimelt väljaveotoll. Kui keegi tahtis kartuleid välja vedada, pidi ta maksma 6 marka 15 penni kartulipuuda pealt tolli. Meie, kui põllumajandulik riik, kes põllumajapidamist peame edendama, kelle suuremaks sissetulekuallikaks on põllumajapidamine, peame ka põllumajapidamise saadusi välja vedama. Kui meie neid välja veame, peame nad väljas ära müüma, peame suutma teiste maade sellekohase kaubaga võistelda. Samasugune lugu on kartulitega. Kui meie aga ise väljavedamise juures paneme oma kaubale tolli, teeme oma kauba

palju kallimaks, siis on loomulik, et meie välis- turul selle kaubaga võistelda ei suuda, või kui suudame, siis saame õige väikest hinda, nii et sagedasti kartulikasvataval omal midagi peale kulude üle ei jää ja ta peab loobuma selle väljaveokauba kasvatamisest. Et niisugune ebaloomulik seisukord kesta ei või, siis tuleb kartulite väljaveotoll kaotada. Alles siis, kui ta kaotatud on, võime seda kaupa meie põllumajapidamise suuremal arvul kasvatada. Tänavu oli eriliselt soodne aeg, suur ja hea kartulisaak, ja sellega siis väljaveovõimalus olemas. Seda aga takistab kõrge toll, pealegi on tänava võrdlemisi madalad hinnad välismail, sest ka teistes maades on häid saake olnud. Meie põllupidaja jääks aga siis hätta, kui ta praeguse kõrge tolli tõttu nimetatud kaupa välja ei saaks vedada. Komisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Martna**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Päevakord on läbi.

Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 18.35 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **M. Martna**.

Abisekretär **J. Piiskar**.

